

ДІЯЛЬНІСТЬ СОКІЛЬСЬКОГО ГІМНАСТИЧНОГО РУХУ У ГЛОБАЛЬНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ТА СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ОБ'ЄДНАННІ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Лях-Породько О.О.

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ

Анотація. У статті здійснена спроба історичного аналізу та з'ясування особливостей діяльності сокільськогоруху в об'єднанні слов'янських народів наприкінці XIX – на початку XX століття. Сокільський гімнастичний рух своєю діяльністю сприяв пробудженню серед чеського народу потреби відродження національної свідомості, історії, традицій та культурної спадщини. Сокільський рух поступово поширився і серед інших слов'янських народів. Особливу роль у об'єднанні слов'ян сокільство відводило організації та проведенню гімнастично-спортивним святкам.

Ключові слова: Сокільський рух, слов'янство, Союз Слов'янського Сокольства.

Аннотація. Лях-Породько А. Деятельность сокольского гимнастического движения в глобальном геополитическом и социально-культурном объединении славянских народов в конце XIX – в начале XX столетия. В статье совершена попытка исторического анализа и выяснение особенностей деятельности сокольского движения в объединении славянских народов в конце XIX – в начале XX столетия. Сокольское гимнастическое движение своей деятельностью оказывало содействие пробуждению среди чешского народа потребности возрождения национального сознания, истории, традиций и культурного наследия. Сокольское движение постепенно распространилось и среди других славянских народов. Особую роль в объединении славян сокольство отводило организации и проведению гимнастическим спортивным праздникам.

Ключевые слова: Сокольское движение, славянство, Союз Славянского Сокольства

Annotation. Lyach-Porotko A. The activity of the sokolsc gymnastic movement in the global geopolitical, social and cultural unification of the Slavic nations at the close of the XIX – in the beginning of the XX century. There is an attempt of the historic analysis and the elucidation of the features of the sokolsc movement's activity in the Slavic nations' unification at the close of the XIX – in the beginning of the XX century in this article. Sokolsc gym locomotion by the activity assisted awakening among Czech people of necessity of revitalization of national consciousness, a history, traditions and a cultural heritage. Sokolsc locomotion was gradually distributed and among other slavic peoples. The special role in affiliation of slavs sokolsc shunted architectures and to holding to gym sports holidays.

Key words: the Sokol movement, the Slavdom, the Union of Slavic Sokolstvo.

Вступ.

У XIX столітті у Європі починає все більше набувати значення проблема відродження слов'янства. Поновлення історичної правди, традицій, культури слов'янських народів. Особливо гостро це питання проявилось в Австро-Угорській імперії та на Балканському півострові, основною складовою населення яких були слов'янські народи, котрі знаходились під владою дуалістичної Австро-Угорської та Османської імперіях. Поступово суспільство, зокрема слов'янська громадськість, починає визнавати ідею об'єднання слов'ян у єдине ціле, як одну із найголовніших у відродженні національної свідомості і у перспективі здобуття незалежності.

Вагомий внесок у розбудову ідеї всеслов'янського об'єднання зробив сокільський гімнастичний рух. Своєю активною оздоровчою, виховною, просвітницькою діяльністю сокільський рух набув масового характеру, розвиваючись у різних країнах світу і органічно проникаючи у різноманітні сфери життєдіяльності суспільства (освітню, військову, культурну) став справді соціально-культурним явищем. Тому історичний аналіз діяльності сокільського гімнастичного руху на міжнародній арені надасть нам змогу з'ясувати значення сокільства у популяризації ідеї всеслов'янського об'єднання.

До історії зародження та розвитку у Чехії сокільського гімнастичного руху звертались ряд дослідників, якими переважно висвітлювались хронологічні етапи становлення сокільськогоруху [5; 15; 18]. Про те недостатньо розкривається діяльність сокільства у нагальній проблемі об'єднання слов'янських народів. Таким чином, актуальність дослідження зумовлена необхідністю більш глибокого історичного аналізу сокільського руху та з'ясування особливостей діяльності сокільства у об'єднанні слов'янських народів наприкінці XIX – на початку XX століття.

Наукове дослідження виконане згідно до теми 1.1.4 зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури та спорту на 2006-2010 рр. «Історичні та організаційні напрямки розвитку професійного спорту в Україні».

Формулювання цілей роботи

Мета дослідження – з'ясувати особливості діяльності сокільського гімнастичного руху в об'єднанні слов'янських народів наприкінці XIX – на початку XX століття.

Методи дослідження: аналіз спеціальної науково-методичної літератури, документальних матеріалів, історико-логічний аналіз, хронологічний метод.

Результати дослідження та їх обговорення

Питання національно-культурного відродження слов'янських народів набуває актуальності та важливого значення у XIX – на початку XX століття. До жвавого обговорення котрого долучається громадськість, преса, діячі науки, культури політики. Тому проблема слов'янства стає міжнародною ідеєю. Ось, як характеризує дане питання часопис «Славянская Заря», який виходив у Відні: «...Славянский же вопрос найпаче заключается в приобретении способа развития народную славянскую силу, если уже не до соответствующего совершенства, то, по крайней мере, до такой степени, которая обеспечила бы всем Славянам, в настоящем их политическом положении, их славянское народное существование и равное с прочими народами благоденствие в Европе...» [4]. Головними центрами слов'янського руху були Австро-Угорська імперія та Балканський півострів, територія якого підпорядковувалась Османській імперії.

Особливо гостро слов'янське питання проявилось в Австро-Угорській імперії, населення якої у другій половині XIX століття складалося з сімнадцяти мільйонів слов'ян, сіми мільйонів німців та чотирьох мільйонів угорців [19]. Тобто ми бачимо, що за показниками чисельності населення слов'ян у Австро-Угорській імперії було значно більшим ніж інших народів разом. Однак не зважаючи на таке становище останніх у державі вимагало негайних соціально-культурних та економічних змін.

З огляду на такий стан речей внутрішня політика Австро-Угорської імперії була направлена на поступове пригноблення слов'янської ідеї у державі. Тому імперська влада: «...В Чехии она поддерживает немецкий элемент против славянского... в Венгрии опирается Австрия на меньшинство мадьярское; а и в Далмации... верная своим преданиям она поддерживает и здесь не надежных Итальянцев против Славян...» [19]. Такі несприятливі умови спричинили до того, що серед різних поневолених слов'янських народів (чехів, словенців, словаків, хорватів, сербів, болгар) виникає ідея всеслов'янського об'єднання. З цього приводу «Славянская Заря» наголошувала на тому, що: «...Славяне видят, что они не достигнут цели, пока остаются одинокими, тем отчетливее понимают необходимость согласится между собою и оказывать друг другу поддержку...» [9]. Також зазначалось: «...Славяне имеют еще самый верный залог своего будущего объединения Это – единство происхождения и происходящее от того близкое родство народных наречий, поэтического творчества, религиозных воспоминаний, юридических понятий и общественных обычаев...» [13].

Одним із провідників слов'янської ідеї національно-культурного об'єднання стає сокільський гімнастичний рух, який зародився у Чехії у другій половині XIX століття. У 1862 році у Празі, за ініціативи М. Тирша та його однодумців засновується гімнастичне товариство, яке невдовзі отримує назву «Сокіл» [1; 5]. Ідеолог сокільського руху М. Тирш так характеризував значення сокільства для чеського народу: «...Сокольное же, открытое для всех сословий и классов знаменует собою телесное и отчасти нравственное воспитание и совершенствование всего чешско-славянского народа, развитие силы, мужества, благородства и высшей закаленности...» [21]. Цього ж року сокільські товариства виникають і в інших містах Чехії та Моравії: Брне, Яромержі, Ічині, Коліне, Кутной Горі, Новой Паке, Пржибраме, Турнові [2; 42]. Поступово сокільський гімнастичний рух здобуває собі все більше прихильників серед чеського населення і стає виразником ідеї національного об'єднання. Про, що свідчать дані з яких ми дізнаємося про кількість виникнення нових гімнастичних товариств «Сокіл» та їх чисельність, які відображають рівень довіри та ставлення суспільства до сокільства. Так, у перший же рік існування сокільських товариств, нерахуючи Празького, вже налічувало вісім [41]. У 1863-1864 роках – 14 [41]. На кінець 1866 року організовано 21 товариство [43], загальною чисельністю 1949 чоловік [41]. У 1871 році сокільство має 130 товариств [42], з 12000 членів [41]. Цього ж року під редакцією М. Тирша починає видаватись журнал «Сокол» [1; 41]. Одним із завдань журналу була «...Способствовать физическому и в тоже время нравственному воспитанию и подъему всего чешского народа, развитию в нем силы, мужества, благородства и высокого сознания долга...» [43]. Також на сторінках журналу «Сокол» активно пропагувався всеслов'янський рух [41].

Розгалужена сітка сокільських гімнастичних товариств виявила нагальну потребу в координації діяльності. Тобто створення центрального керівного органа, який би здійснював управління, організацію та контроль. Тому перший крок був зроблений у 1884 році, коли сокільські товариства по середній Лабі об'єдналися у групу (жупу) імені Тирша [5; 42]. До 1887 року всі сокільські товариства Чехії та Моравії були об'єднанні у жупах [43]. Вже у 1889 році жупи Чехії об'єднуються у «Чешскую Общину Сокольскую» [2; 5; 42]. Через три роки, в 1892 році, жупи Моравії та Сілезії створюють «Моравско-Силезскую Сокольскую Общину» [5; 43]. Згодом у 1895 році «Чешская Община Сокольская» та «Моравско-Силезская Сокольская Община» об'єднуються в «Союз Чешкославянского Сокольства» [42]. А вже у 1904 році «Чешская Община Сокольская» поширює свій вплив на «Моравско-Силезскую Сокольскую Общину» та Нижньоавстрійську жупу [5; 42].

З кожним роком все більше виникало сокільських товариств, у яких постійно збільшувалась кількість членів. Відомо, що до 1907 року існувало 689 сокільських гімнастичних товариств, з 54000 чоловік [7]. У 1907 році засновано вже 710 товариств [42], в ряди яких вступило 56000 членів [43]. З наступних даних ми дізнаємось, що в 1908 році існувало 798 товариств, з 78200 членами. Серед них: 66621 – чоловіків; 11579 – жінок; 8690 – підлітків віком від 14 до 18 років; 11638 – хлопчиків віком до 14 років; 6611 – дівчаток віком до 14 років [6]. У 1909 році функціонувало 841 товариство, з кількістю членів – 85489. Серед них: 72527 – чоловіків; 12962 – жінок; 9566 – підлітків віком від 14 до 18 років; 12680 – хлопчиків віком до 14 років; 8082 – дівчаток віком до 14 років [6]. У 1910 році «Чешская Община Сокольская» мала такі показники: товариств – 945; членів – 95077. Серед них: 80492 – чоловіків; 14585 – жінок; 10981 – підлітків віком від 14 до 18

років; 15526 – хлопчиків віком до 14 років; 11088 – дівчаток віком до 14 років [39]. Згідно даних журналу «Сокол» з 1 січня по жовтень 1912 року засновано 89 нових сокільських товариств, які поповнилися 23533 членами [24]. Напередодні Першої Світової війни, а саме в 1913 році, чеське сокільство досягло надзвичайної популярності, воно нараховувало 120000 членів [25].

З вище зазначеного ми бачимо, що сокільський гімнастичний рух об'єднав навколо себе чеську громадськість, пробуджуючи суспільству потребу до національно-культурного відродження та відновлення історичних традицій.

Здобувши всенародне визнання у Чехії сокільський рух широко розповсюдився і на інших територіях Австро-Угорської імперії, а також у Німеччині, Російській імперії, Франції, США, Австралії. Так, у 1864 році сокільське товариство виникає у Любляні¹ [42]. Згодом у Крайне, Горіце, Істрії [43]. У 1905 році за ініціативи І. Ороцена утворюється Словенський сокільський союз. За даними журналу «Сокол», останній, станом на 1911 рік поділявся на вісім округів з 79 сокільськими товариствами та 7192 членами, серед яких 1159 хлопчиків [17]. У 1912 році на території Угорщини було засноване перше словенське сокільське товариство у місті Петровце [10]. Офіційним періодичним виданням Словенського сокільського союзу був журнал «Slovenski Sokol». Також окремо видавали свої часописи чотири округи [17; 42]. У 1866 році у Львові² утворюється польське сокільське гімнастичне товариство [43]. Загалом на польській території Галичини на 1910 рік існувало 150 товариств з 20000 чоловік [42]. На польських землях, які підпорядковувалися Пруссії сокільство з'явилося у 1885 році [44]. За даними журналу «Сокол» у Познані сокільство у 1911 році об'єдналося у три округи з 225 товариствами, у яких нараховувалося 9404 членів. Серед них: 548 – жінок та 58 – дітей [33]. Також видавався журнал «Sokol» [42]. У Німеччині польськими «соколами» було утворено 203 товариства, до лав яких долучилися 8673 члени [31].

У 1874 році у Загребі зароджується сокільське гімнастичне товариство [43; 3]. З 1876 року у хорватських школах вводиться сокільська система гімнастики [28]. За ініціативи Ф. Гофмана та А. Гайдияка виходить друком журнал «Сокол» [28; 43]. Про темпи розвитку сокільства у Хорватії ми дізнаємося з журналу «Сокол». В якому, зокрема говориться про те, що у 1911 році у Хорватії було організовано 17 округів з 133 товариствами та 12850 членами. Серед них: жінок – 341, підлітків – 1310 [45].

Під впливом сокільства серед хорватського народу ідея слов'янських відносин набуває все більшого значення. За словами Марушича: «...Хорватству предначчена велика задача в славянському мирі: он скала, о которую должны разбиться волны германского и латинского мира. И что бы эта скала осталась не сложенной, нужно, что бы хорваты черпали новые силы во всестороннем общении с прочим славянством...» [47].

Широкої популярності набуло сокільство у Сербії. Перше сокільське товариство виникло у 1886 році у місті Мостарі, а вже згодом у Бані-Луці, Біхачі, Травліні, Чаплині, Ливні [28]. За повідомленням журналу «Сокол» станом на 1911 рік у Сербії існувало 20 товариств з 1472 членами та видавався часопис «Соколкин гласник». Союз Сербських сокільських товариств «Душан Силны» знаходився під покровительством спадкоємця Сербського королівства [31]. Про ставлення держави до сокільства зазначалося наступне: «...Союз хорошо поддерживают власти: от военного министерства получает 900 дин., от Мин. Нар. Просв. 3000 дин. В «скупштине» (Гос. Думе) сделано предложение, ассигновать союзу в наст. году 12.000 дин. Сокола на военной службе будут пользоваться льготами. Правительство берет на себя одну четверть стоимости гимнаст. снарядов союза. Корреспонденция, пересылка гимнастических снарядов, принадлежностей и костюмов для Союза бесплатны! Участники слетов и состязаний Союза пользуются на железных дорогах наибольшими льготными условиями...» [29]. За ініціативи Міністра народної освіти Сербії для викладання гімнастики у закладах освіти були запрошені «соколи» [36]. У 1914 році у Загребі здійснена спроба об'єднати сокільські організації південно-слов'янських народів [28]. На думку А. Полехіна: «...Соколы своей пропагандой, своими массовыми действиями мобилизовали народы на борьбу за независимость и самостоятельность, стимулировали объединение южных славян...» [27].

У Болгарії провідниками сокільської ідеї були П. Берковський та В. Стоянов [28]. У 1907 році вже існувало 40 сокільських товариств з 2700 членами [42]. За ініціативи Д. Божінова та Р. Караклаїча у Македонії перші сокільські товариства створюються у містах Скоп'є, Тетово, Прілепе, Бітоле [28].

Про розвій сокільства у столиці Австро-Угорської імперії Відні ми дізнаємося зі статті П. Заболотського надрукованої у часопису «Славянские известия», у якій мова йде про те, що: «...Как и всюду по лицу чехо-моравской земли так и в столице габсбургской монархии свил себе гнездо и чешский «Сокол». Это важное и специально чешской и с общеславянской точки зрения учреждение, преследующее цели как физического развития своих членов, так и нравственного сближения между собою представителей великой славянской семьи. Венский «Sokol» имеет 8 отделений в различных частях города, при чем местопребыванием старейшего из отделений, существующего с 1867 г., является покинутая иезуитская каплица...» [8]. Також «соколи» у Відні збиралися у «Народному Домі» [49]. У 1913 році чеські сокільські

¹ За даними Л. Куна (1982), І. Попеску (1991), А. Леоненка (2003) у Любляні сокільське товариство було утворене у 1863 році, а М. Буринська (1915) вказує на 1865 рік.

² У Л. Куна (1982) рік заснування польського сокільського товариства у Львові є 1863. З. Хмелевський (1980) – 1867 рік. М. Буринська (1915) – 1865.

товариства у Європі, які знаходились за межами кордонів Австро-Угорської імперії об'єднались у союз з центром у Берліні [12].

Сокільські ідеї активно пропагувались і у США. Так, у 1865 році у Сент-Луїсі виникає сокільське товариство [2; 15; 43]. Цього ж року гімнастичне товариство «Сокол» утворюється у місті Чикаго [18]. У 1867 році у Нью-Йорку [18]. За даними журналу «Сокол», станом на 1911 рік, представництво «соколів» у США складалося з: чехів – 7000 чоловік; поляків – 5000 чоловік; словенців – 4000 чоловік; хорватів – 3000 чоловік [20]. Жваво виходили періодичні видання. Так, з 1890 року в Чикаго видається чеський журнал «Sokol» [53]. У 1913 році хорватськими «соколами» [46] у місті Сан-Хосе започатковується журнал «Сокол» [10]. З 1887 року всі 36 сокільських товариств об'єднуються у Національне сокільське товариство з центром у Нью-Йорку. Нарховувало воно 3327 чоловік, а також чотирма окремими гуртками для «соколо» [42]. Видавався і свій друкований орган «Sokol Americky» [42]. Також у США існувала самостійна жупа імені Фігнера та Тирша, яка об'єднувала 12 товариств з центром у місті Чикаго. Цією ж спілкою видавався журнал «Вогес» [43]. Окремо від цих організацій існував Союз робітничих сокільських товариств, центр якого знаходився у Нью-Йорку. Союз робітничих сокільських товариств видавав журнал «Besidka Sokolska» [43].

Існували сокільські гімнастичні товариства і в інших країнах. Наприклад у Франції у містах Нансі в 1892 році та Ніцца в 1901 році були організовані сокільські товариства [15]. З 1916 року сокільство з'являється в Австралії [18].

Отже, ми можемо припустити, що сокільська ідея зародившись у середовищі чеського народу, здобула визнання і в багатьох інших країнах Європи та Америки. Тобто, внутрішня національна ідея одного народу долаючи кордони стає характерним виразником міжнародного слов'янського руху в усьому світі. Зокрема, П. Кулаковський звертає увагу на те, що: «...Чехи издавна пользуются славой «панславистов». Действительно, первыми глашатаями идеи славянского культурного объединения были Чехи, и нигде во всем славянском мире так живо, иногда до болезненной ошутимости, не чувствуется необходимость сближения славян между собою, как в Чехии среди чехов...» [16].

Однією з особливостей сокільського руху, яка мала за мету об'єднати слов'янські народи була організація та проведення Всесокільських зльотів. Перший Всесокільський зліт відбувся в 1882 році у Празі [3], в якому взяли участь 76 сокільських товариств, відзначаючи 20-ти річчя зародження сокільства. В урочистій ході брали участь 1600 чоловік, а у виступах 720 гімнастів з Чехії, Хорватії, Словенії [2] та США [5]. Саме вдале проведення I Всесокільського зльоту сприяло тому, що М. Тирш впевнено стверджував: «...Мысль сокольская приобретает для всего славянского значения, о которой мы и не мечтали...» [2].

У 1907 році у Празі відбувається V Всесокільський зліт, який відвідують «соколи» з США, делегація гімнастів з Алжиру, а також представники міст Парижу, Санкт-Петербургу, Любляни, Белграду та Загребу [5]. Характерною особливістю зльоту 1907 року було те, що він сприяв утворенню у 1908 році «Союзу Слов'янського Сокільства» [5]. Центрального органа, який би об'єднуючи слов'янські народи здійснював управління, контроль та координацію діяльності сокільського руху. Так, у 1908 році у Празі відбувся Слов'янський з'їзд, на якому серед інших питань обговорювалась нагальна потреба організації слов'янського сокільства [14]. Зокрема, голова «Чешской Общины Сокольской» І. Шейнер виступаючи на з'їзді розповів про розвиток сокільського руху у різних слов'янських народів і звернув увагу на: «...Необходимость дальнейшего развития этой организации, как могучего фактора для объединения, облагораживания и усиления славянства...» [14]. У результаті «...Съезд признал желательным и необходимым повсеместное у всех славян образование и развитие сокольских организаций...» [14]. Станом на 1910 рік «Союз Слов'янського Сокільства» нараховував 122807 членів [38]. За даними журналу «Сокол» на 1911 рік існувало 2326 сокільських гімнастичних товариств, а саме:

- Болгарських – 55: у Болгарії – 55.

- Польських – 497: в Галичині – 189; в Силезії – 1; на Буковині – 1; в Російській імперії – 22; в Німеччині – 164; в США – 120.

- Російських – 156: в Галичині – 130; в Російській імперії – 26.

- Словенських – 70: у Словенії – 70.

- Сербських – 46: в Сербії та Австрії – 46.

- Хорватських – 133: в Хорватії – 115; в Боснії – 12; в США – 6.

- Чеських – 1369: в Чехії – 841; в Моравії – 209; в Силезії – 17; в Нижній Австрії – 13; в Штирії – 1; в Угорщині – 1; в Німеччині – 9; у Франції – 2; в Англії – 1; в Російській імперії – 3; в США – 92; словацьких – 180 [26].

У 1912 році у Празі відбувся VI Всесокільський зліт, який водночас був проголошений I Всеслов'янським зльотом [5]. Ось, як журнал «Сокол» характеризував цю подію: «...Прошло пятьдесят лет... прошло полвека энергичной работы и труда, принесенных на алтарь сокольской идеи, посвященной оздоровлению человечества и укреплению его телесных, нравственных и душевных сил для борьбы за независимость и культурное процветание... Летом текущего года сокольство празднует 50-летний юбилей своего существования и поэтому в Праге назначен VI Всесокольский или I Всеславянский Слет, на котором все интересующиеся телесным воспитанием могут наглядно ознакомиться с результатами 50-летних трудов сокольства...» [32]. Цього року сокільство святкувало 50-річчя свого існування, тому зліт 1912 року за різними показниками перевищував попередні. Зокрема, у VI Всесокільському зльоті взяли участь 39857

чоловік [23], а саме: чехи, болгари, серби, хорвати, словенці [22], македонці, «соколи» з Російської імперії, представники гімнастичних товариств Англії, Бельгії, Нідерландів, Франції [37]. Прибули на зліт і «соколи» з США [5]. За словами М. Буринської «...Слеты служат для сплочения сокольства между собою, для сближения его со своим народом и, наконец, со всем славянством.

Последний VI всесокольский слет был I-м всеславянским слетом, и одно это показывает, что слеты свое назначение выполняют блестяще...» [3].

З вище зазначеного ми дізнаємося, що Всесокільські зльоти були одним із дієвих засобів об'єднання «соколів» різних слов'янських народів, а також репрезентування рівня розвитку сокільського руху у країнах Європи та Америки.

Мали сокільські зльоти та сокільський рух і специфічні результати своєї ідеї всеслов'янського об'єднання. Зокрема, пропагандистська діяльність сокільства вплинула на політичні та військові події на Балканському півострові. Цінним історичним першоджерелом є стаття опублікована у журналі «Сокол», у якій мова йде про те, що: «...Сокольская идея сильно повлияла на нынешние дела на Балканах, и Пражские торжества своего рода были увертюрой того, чему мы в настоящее время являемся свидетелями. Появление братьев сербов и болгар на Пражских торжествах, которые до того никогда не были в Праге, могло служить ярким показателем того, что в Балканских Славянских землях народилось уже довольно сильное поколение, которое не может далее терпеть ига и страдать... менее чем ½ года, Юнаки Болгарские, Сербские и Черногорские, как молния, набросились на вековых врагов Славянства.

Идея Сокольская сделала переворот на Балканах, она соединила... болгар и сербов, в одну семью, как родных братьев...» [30]. Журнал «Вестник Русского сокольства» так характеризує вплив та значення сокільства, зокрема I Всеслов'янського зльоту 1912 року на військове, політичне та національне становище слов'янських народів Балканського півострова. Приводимо окремі уривки статті, у якій автор Ф. Ербен зазначає наступне «...Словно мощные фанфары прозвучали славные победы на Балканах, глася целому свету о стойкости, храбрости, отваге и самопожертвовании славян во имя гуманных идей, и сегодня I Всеславянский Сокольский Слет представляется мне как бы естественной непосредственной увертюрой к балканским событиям.

Как будто там – высоко над Прагой – на слетовой арене возникло начало борьбы за освобождение. Разве не об этом говорили нам вольные упражнения сербских юнаков? Это была, драматизированная в движениях тела, история их, наглядно выражавшая и угнетенность и подъяремность, и цепи рабства, и жажду мести, и наконец, в нескольких смелых и энергичных движениях – бой за свободу и... - победу.

На арене I Всеславянского Сокольского Слета они как бы пророчествовали и, действительно, вскоре пошли на поле битвы...» [52]. Крім цього сокільство постійно підтримувало і надавало фінансову та матеріально-технічну допомогу постраждалим слов'янським народам у війні на Балканському півострові. Так, за даними журналу «Сокол» у другій половині 1912 року чеське сокільство зібрало для поранених 150000 крон [34]. Станом на 20 листопада 1912 року «Чешская Община Сокольская» від членів чеських сокільських товариств отримала 203435 крон [35]. На початок 1913 року за повідомленням журналу «Вестник Русского сокольства» чеське сокільство зібрало 270000 крон [10]. Також активно надавалася медична допомога, зокрема був створений «Чешский вспомогательный врачебный отдел» [50].

Таким чином, сокільство популяризуючи ідею всеслов'янського об'єднання безпосередньо вплинуло не тільки на національно-культурне відродження, а й на усвідомлення слов'янами, які мешкали на Балканському півострові, нагальної потреби здобуття незалежності навіть шляхом збройного протистояння з Османською імперією.

Про те така активна просвітницька діяльність на ниві всеслов'янського об'єднання звичайно викликала з боку країн порабителів Австро-Угорської Османської імперій, а також Німеччини хвилю незадоволення. У результаті чого почалися перешкоди і заборони сокільського руху. Так, у 1867 році у Любляні влада забороняє діяльність товариства «Южный Сокол» [48]. До святкування 25-річчя існування сокільства був запланований II Всесокільський зліт, який повинен був відбутися у 1887 році. Але австрійська імперська влада категорично заборонила організувати і проводити зліт [5]. У 1913 році у місті Карловцах (Австрія) було заборонене сербське гімнастичне товариство «Сокил» [11]. Цього ж року чеські «соколи» організували у Відні ювілейні свята, проти яких категорично негативно і агресивно виступила німецька громадськість [40]. З початком Першої Світової війни імперська влада Австро-Угорщини заборонила діяльність «Союза Славянского Сокольства», «Чешской Общины Сокольской», голова яких І. Шейнер був заарештований. Перестають видаватись «Вестник Сокольский» та журнал «Сокол» [51]. На думку Ф. Ербена однією з причин заборони сокільства було те, що: «...Они никогда не простят чешскому Сокольству, что оно завязало сношения как раз с теми народами, которые в настоящее время воюют с Австрией, желая освободить и Чехию из под австрийского ига. За это они мстят Сокольству...» [51]. Незважаючи на такі несприятливі умови сокільський рух все ж таки продовжував свою активну просвітницьку, культурну, оздоровчу, виховну діяльність спрямовану на Всеслов'янське об'єднання та розвиток міжнародних гімнастично-спортивних та соціально-культурних відносин.

Отже, сокільський рух у своєму поступовому розвитку з національної ідеї одного окремого народу, чеського, перетворився у міжнаціональну ідею об'єднання усіх слов'янських народів. Впроваджуючи у свідомість слов'янського суспільства потребу у відродженні та поновленні національно-культурних історичних традицій, а у перспективі і здобуття незалежності.

Висновки

1. Сокольський гімнастичний рух своєю діяльністю сприяв пробудженню серед чеського народу потреби відродження національної свідомості, історії, традицій та культурної спадщини, а у перспективі здобуття незалежності.
2. Зародившись у Чехії сокольський рух поступово поширився і серед інших слов'янських народів. Спонукаючи останніх до нагальної потреби культурного соціального, економічного політичного всеслов'янського об'єднання у всьому світі.
3. Особливу роль у об'єднанні слов'ян сокольство відводило організації та проведенню гімнастично-спортивним святим Всесокольським зльотам. Характерним виразником міжнародного всеслов'янського руху, які водночас проголошувались Всеслов'янськими зльотами.

Перспективи подальших досліджень. У статті постає коло актуальних питань стосовно діяльності сокольського гімнастичного руху в об'єднанні слов'янських народів, які потребують подальших досліджень.

Література

1. Буринская М. Исторический обзор развития Сокольства в Чехии // Вестник Русского сокольства – 1915. - №1-2. – С. 15-20.
2. Буринская М. Исторический обзор развития Сокольства в Чехии // Вестник Русского сокольства – 1915. - №6. – С. 86-94.
3. Буринская М. Исторический обзор развития Сокольства в Чехии // Вестник Русского сокольства – 1915. - №7. – С. 109-112.
4. В чем прежде всего состоит славянский вопрос? // Славянская Заря. – 1867. - №1. – С. 4-5.
5. Гавличек В. Чехословацкий Сокол – Прага.: Орбис, 1948. – 36 с.
6. Главные статистические данные «Чешской Общины Сокольской» (Чехия, Моравия, Силезия, Австрия) за 1909 г. // Сокол – 1911. - №8-9. – С. 231.
7. Готлиб А.Г. Российско-шведская выставка физического развития и спорта 1909 года в С.-Петербурге // Журнал Министерства Народного просвещения, 1910. - №2. – Часть 25. - С. 178-218.
8. Заболотский П. Культурная работа у славян. Чехи в Вене // Славянские известия. – 1907. - №4. – С. 273-281.
9. Запад и панславизм // Славянская Заря. – 1867. - №18. – С. 547-548.
10. Инославянские сокольские вести // Вестник Русского сокольства – 1913. - №1. – С. 20.
11. Инославянские сокольские вести // Вестник Русского сокольства – 1913. - №2. – С. 49-50.
12. Инославянские сокольские вести // Вестник Русского сокольства – 1913. - №3. – С. 75.
13. Климкович К.Г. Идея славянской национальности // Славянская Заря. – 1867. - №11. – С. 321-328.
14. Кораблев В. Славянский съезд в Праге 1908 года // Славянские известия. – 1908. - №4-5. – С. 178-207.
15. Крадман Д.А. Физическая культура и спорт в государствах западной Европы в Новое время (XVII век – 1917 г.). Дисс. на соискание учен. степени док. пед. наук – М., 1973. – 284 с.
16. Кулаковский П.А. Славянские съезды и польский вопрос // Славянские известия. – 1909. - №7. – С. 867-896.
17. Л.Г. Словенские сокольские общества за 1911 год // Сокол – 1912-13. - №4-5. – С. 86.
18. Леоненко Андрій. Передумови виникнення та розвиток фізкультурно-спортивного руху «Сокол» // Молода спортивна наука України. Вип. 7. – Т. 1., 2003. – С. 214-217.
19. Ливчак О.Н. Запад и Восток в Австрии // Славянская Заря. – 1867. - №2. – С. 33-37.
20. Любченко Д.Е. К истории Сокольства // Сокол – 1911. - №6. – С. 144-147.
21. Наша задача, направление и цель. Д-р Мирослав Тырш // Вестник Русского сокольства – 1913. - №2. – С. 33-38.
22. Никитин Л.П. Сокольство и физическое воспитание. – С.-Петербург: типо-литография Б. Авидова, Моховая 41., 1912. – 14 с.
23. О.В. Итоги VI всесокольского слета в Праге в 1912 г. // Сокол – 1912-13. - №3. – С. 54.
24. О.В. Чешская Община Сокольская // Сокол – 1912-13. - №3. – С. 54-55.
25. Октабец Йозеф. Спорт в Чехословацкой Социалистической Республике Пер. с чешского Б. Щуплецова – М.: Физкультура и спорт, 1978. – 96 с.
26. О росте количества славянских гимнастических обществ // Сокол – 1911. - №8-9. – С. 231.
27. Полехин А.С. Спорт в Югославии. – М.: Физкультура и спорт, 1983. – 112 с.
28. Попеску І.К. Спорт у долях Балканських народів. – Львів.: Світ, 1991. – 184 с.
29. Сербский Сокольский Союз (Савез Сокольских Друштва Душан Силни) // Сокол – 1911. - №4-5. – С. 93.
30. Славянский юг и сокольство // Сокол – 1912-13. - №2. – С. 39.
31. Сокол – 1911. - №10. – С. 271.
32. 1862-1912 // Сокол – 1912. - №6. – С. 99.
33. Сокол – 1912-13. - №1. – С. 22.
34. Сокол – 1912-13. - №2. – С. 40.
35. Сокол – 1912-13. - №3. – С. 55.
36. Сокольская гимнастика в сред. учеб. заведениях в Сербии // Сокол – 1911. - №8-9. – С. 231.

37. Сокольский слет в Праге в июне 1912 года. Составил И.А. Ленс. – Астрахань: Паровая новая русская типография, 1913. – 22 с.
38. Союз Славянского Сокольства // Сокол – 1910. - №1. – С. 26.
39. Статистика Чешской Общины Сокольской за 1910 г. // Сокол – 1911. - №3. – С. 61.
40. Столкновение между чехами и немцами // Сокол – 1914. - №4-5. – С. 28.
41. Фейгин С.Л. Развитие систем гимнастики в Новое время. – М. – Л.: Физкультура и спорт, 1940. – 72 с.
42. Францев Вл. Чешское сокольство его развитие и культурное значение. – Варшава: Типография Варшавского учебного округа, 1910. – 12 с.
43. Францев Вл. Чешское сокольство его развитие и культурное значение // Сокол – 1911. - №12. – С. 309-314.
44. Хмелевский Збигнев. Спортивная Польша. – Варшава: Интерпресс, 1980. – 144 с.
45. Хорватское Сокольство // Сокол – 1912-13. - №1. – С. 22.
46. Хорваты в Америке // Славянские известия. – 1909. - №4. – С. 593.
47. Хорваты // Славянские известия. – 1904. - №1. – С. 88-89.
48. Хроника // Славянская Заря. – 1867. - №4. – С. 126-128.
49. Чехи в славянской Вене // Известия С.-Петербургского славянского благотворительного общества. – 1903. - №8. – С. 47.
50. Чехия для воюющих южных славян // Сокол – 1912-13. - №3. – С. 55.
51. Эрбен Франта. Чешское Сокольство // Вестник Русского сокольства – 1917. - №8-10. – С. 122-124.
52. Эрбен Фр. Нужно – ли России сокольство? // Вестник Русского сокольства – 1913. - №3. – С. 65-70.
53. Sokol // Известия С.-Петербургского славянского благотворительного общества. – 1902. - №2. – С. 43.

Надійшла до редакції 26.12.2008р.